

УДК 37.013.77(410)

О.В. СТАРОСТИНА

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ Е. СТОУНСА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

У статті розглянуто особливості психолого-педагогічних засад системи Е. Стоунса, що спираються на принципи гармонійного розвитку особистості, яка була б здатна до активної життєдіяльності в багатонаціональному й полікультурному середовищі. Зроблено висновок, що педагогічні дослідження можуть стати підставою для визначення пріоритетів у науковій політиці, спрямування зусиль науковців на вирішення найбільш актуальних і значущих завдань, поглиблення системи педагогічних знань. Окремі аспекти психопедагогічної системи Е. Стоунса можуть бути творчо використані в сучасних умовах модернізації освіти в Україні при розробці проблем навчання й виховання, зокрема розумового.

Ключові слова: теорія учіння, практика навчання, психологія навчання, Е. Стоунс, психолого-педагогічна засада, розвиток системи освіти, успіх, мотивація.

Безперервна освіта, перш за все, має сприяти досягненню особистістю вершин професійної майстерності, самореалізації, розвитку творчого потенціалу. Однак процес досягнення вершин майстерності є результатом взаємодії особистості з певним соціальним середовищем, що здійснюється свідомо і передбачає формування та розвиток тих особистісних якостей, що забезпечують успіх у професійній діяльності.

Для того, щоб розробити систему нового змісту навчання та виховання, потрібен значний час на інтенсивні дослідження. Тому стратегічним напрямом переосмислення мети й завдань педагогічної науки стає подальша демократизація, піднесення авторитету особистості, її культури. З метою реалізації цього суспільство має створити відповідні умови молодій людині для оволодіння нею вміннями та навичками у період її становлення, які дали б змогу продуктивно жити і творити в нових умовах світової інтеграції.

Отже виникає необхідність вивчення та практичного застосування надбань психолого-педагогічних досліджень, а саме – психопедагогіки. Це поняття увів у науковий обіг професор університету Ліверпуля Едвард Стоунс. Його праця під назвою “Psychopedagogy” вийшла у СРСР в 1984 р. [5]. Перед психопедагогікою вчений поставив завдання – розкрити, яким чином досягнення теорії учіння можна застосовувати у практиці навчання.

Період другої половини ХХ ст. в історії педагогічної думки країн Західної Європи, зокрема Великої Британії, представлений широким спектром різноманітних педагогічних течій та концепцій, серед яких психопедагогіка посідає особливе місце. Досвід Великої Британії з питань педагогічних досліджень у галузі навчання й виховання, організації школи, практична спрямованість її системи освіти й виховання набувають актуальності на сучасному етапі розвитку української педагогічної думки.

Наразі психопедагогіка як наука перебуває у стадії концептуалізації. Вона трактується як поліструктурна, багаторівнева, соціально детермінована творча освіта, що функціонує як інтегральна психолого-педагогічна структура (Н.Ф. Вішнякова, 2003 [6]). Неоціненна наукова спадщина Е. Стоунса цікавить учених усього світу, зокрема й провідних науковців НАПН України [2; 3].

Мета статті – довести, що вивчення педагогічних ідей Е. Стоунса є необхідністю сьогодення в контексті розвитку сучасної педагогічної науки.

Видатний британський учений Е. Стоунс багато років займався вивченням впливу кольору шкіри на інтелект дитини і сформулював концепцію навчання та учіння. Він довів, що колір шкіри не впливає на інтелект дитини. У Ліверпульському університеті він обіймав посаду директора інституту освіти (1972–1982 рр.), був засновником міжнародного журналу “Освіта і навчання”, ініційованого міжнародною Радою з якості освіти, до якої входили понад 50 країн світу.

Слід визнати, що погляд Е. Стоунса на сутність психопедагогіки дещо подібний з прийнятими уявленнями про педагогічну психологію навчання як галузь, що досліджує закономірності освоєння знань, умінь і навичок. Основною вимогою педагогічної системи Е. Стоунса до методик навчання і самонавчання є те, що вони мають відповідати психологічним і дидактичним закономірностям процесу засвоєння знань (інформації, яка є необхідною для пізнання предмета, що вивчається, або вирішення складного завдання) та формування навичок.

У своїй праці Е. Стоунс обґрунтував твердження, що серйозне вдосконалення практики навчання можливе тільки шляхом застосування досягнень психологічної науки. Він стверджував, що вчителю необхідно бути експериментатором, який перевіряє теорію учіння в реальних умовах. “Фактична практика навчання – це найнадійніший і найважливіший спосіб випробування психологічної теорії, на базі якої формулюються загальні принципи навчання”.

Таким чином, Е. Стоунс довів тезу про те, що поєднання психологічної теорії учіння з практикою навчання є дуже важливим як для розвитку самої теорії учіння, так і для вдосконалення навчального процесу. Проте досягнення педагогічної психології не можуть використовуватися в практиці навчання безпосередньо. Перш за все, їх необхідно перетворити на дидактичні принципи та системно відобразити в методах навчання, а вже потім перенести на специфіку.

Однією з важливих навичок, якими необхідно оволодіти педагогу, на думку Е. Стоунса, є навичка навчання понять, знання шляхів їх формування. Центральною проблемою майже будь-якого процесу навчання є невідповідність рівнів володіння поняттям учителем та учнями. “Педагог має бути впевнений, що він і його учні розуміють поняття, які використовують, однаково”.

Сутність системи Е. Стоунса спирається на принципи гармонійного розвитку особистості, яка була б здатна до активної життєдіяльності в багатонаціональному й полікультурному середовищі, уміла жити в злагоді й спокійно з людьми різних національностей, рас, вірувань. Форми здобуття знань зумовлюють пошук нових засобів та методів навчання й виховання, перероб-

ки інформації, актуалізації навчально-пізнавальних операцій. Робота зі знаками й знаковими системами, переклад з однієї мовленнєвої системи в іншу, кодування й декодування – ці та інші процедури повинна вміти робити сучасна людина інформаційного суспільства.

У третьому тисячолітті стало очевидним, що людство розвивається шляхом розширення взаємозв'язку й взаємозалежності різних країн, народів і культур.

На думку Е. Стоунса, вивчення пізнавальних процесів у різних етнічних групах має спиратися не тільки на успіхи розв'язання стандартних тестів, які призначені для перевірки вже наявних здібностей, а й на розвиток здібностей до наочності як самоосвітньої діяльності. Так, засадами наочності Е. Стоунс уважав успіх: “успіх є детермінантою підкріплення діяльності” [5, с. 40]. Сумарний вплив емоційних ефектів при виконанні завдань дає змогу розвинути навички до самонавчання [5, с. 60]. Мотивація до наочності ґрунтується на сприйнятті ефективності власного учіння. Успіхи та невдачі, а також позитивні або негативні стани, які передували цим станам, допомагають або заважають наступним етапам наочності [5, с. 69]. Таким чином, зауважував Е. Стоунс, будь-яка оцінка педагогом проблеми наочності має будуватися на попередньому досвіді учня. Цей досвід розглядають з потенційних можливостей учня до навчання та нових освітніх завдань. Результати попереднього досвіду справляють більший вплив на цей процес та прогнозують нові завдання наочності.

Розвиток людини у процесі її навчання та виховання завжди привертав увагу вчених. Нині основоположними є твердження Л.С. Виготського, відповідно до яких розвиток психічних функцій проходить через зону найближчого розвитку (результат циклів розвитку, які вже завершилися) і лише потім переходить на рівень наступного найближчого розвитку (тобто того, що перебуває у процесі становлення) [1]. Причому цей процес відбувається у взаємодії дитини з навколишньою дійсністю, в якій провідна роль належить зовнішнім умовам (навчанню та вихованню), що переломлюються через внутрішні умови (генетичні та індивідуальні особливості дитини).

Таким чином, зовнішні причини діють через внутрішні умови та ними опосередковуються. Але якщо розглядати розвиток людини тільки як її розумовий або психічний процес удосконалення, то в цьому випадку не звертається увага на соціальне і моральне становлення особистості в процесі її навчання і виховання. А це дуже важливий аспект виховання цілісної людської особистості [4].

Висновки. Значний інтерес й актуальність психопедагогічних проблем у контексті сучасного освітнього простору й вивчення питань, пов'язаних з діяльністю та педагогічною спадщиною Е. Стоунса, дали нам змогу зробити висновок про те, що урахування особливостей психолого-педагогічних засад системи Е. Стоунса, обґрунтованих на цій основі умов подальшого напряму педагогічних досліджень можуть стати підставою для визначення пріоритетів у науковій політиці, спрямування зусиль науковців на вирішення найбільш актуальних і значущих завдань, поглиблення системи педагогічних знань і зміцнення педагогічної науки як соціального інституту.

Основні положення та висновки системи Е. Стоунса можуть бути використані при викладанні курсів “Педагогіка”, “Історія педагогіки”, “Порівняльна педагогіка”, “Педагогічна майстерність” при написанні рефератів, курсових, дипломних та магістерських робіт з відповідною тематикою, при розробці програм зі спецкурсів, спецсеминарів, у підготовці посібників з країнознавства для студентів факультету іноземних мов педагогічних навчальних закладів, у процесі підвищення кваліфікації вчителів. Окремі аспекти психопедагогічної системи Е. Стоунса можуть бути творчо використані в сучасних умовах модернізації освіти в Україні, при розробці проблем навчання й виховання, зокрема розумового виховання, художньо-естетичного розвитку особистості.

Список використаної літератури

1. Выготский Л.С. Лекции по педологии / Л.С. Выготский. – Ижевск : Удмуртский ун-т, 2001. – 304 с.
2. Зязюн І. Психопедагогіка московської психологічної школи / Іван Зязюн // Теорія і практика управління соціальними системами. – Х. : НТУ “ХП”, 2013. – № 2. – С. 33–41.
3. Ничкало Н. Професійна педагогіка і психопедагогіка праці у діалектичному взаємозв’язку / Неля Ничкало // Теорія і практика управління соціальними системами. – Х. : НТУ “ХП”, 2013. – № 2. – С. 42–53.
4. Смоляк А.В. Методологические основания практической педагогической деятельности в условиях информационного общества / А.В. Смоляк // Современные наукоемкие технологии. – 2010. – № 7 – С. 278–283.
5. Стоунс Э. Психопедагогика: психологическая теория и практика обучения / Э. Стоунс ; пер. с англ. под ред. Н.Ф. Талызиной. – М : Педагогика, 1984. – 472 с.
6. Wiszniakowa N. Akmeologia kreatywna. Psychologia kreatywności i osiągnięcia szczytowej dojrzałości twórczej człowieka dorosłego / N. Wiszniakowa. – Łódź, 2003 – P. 279.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2014.

Старостина О.В. Педагогические идеи Э. Стоунса в контексте развития педагогической науки

В статье рассмотрены особенности психолого-педагогических основ системы Э. Стоунса, опирающиеся на принципы гармонического развития личности, которая была бы готова к активной жизнедеятельности в многонациональном и культурном пространстве. Сделан вывод, что педагогические исследования Э. Стоунса могут стать основой для определения приоритетов в научной политике, направления усилий ученых на решение более актуальных и значимых заданий, углубление системы педагогических знаний. Отдельные аспекты психопедагогической системы Э. Стоунса могут быть творчески использованы в современных условиях модернизации образования в Украине при разработке проблем обучения и воспитания.

Ключевые слова: теория обучения, практика обучения, психология обучения, Э. Стоунс, психолого-педагогическая основа, развитие системы образования, успех, мотивация.

Starostina O. Teaching ideas of E. Stones in the context of pedagogical sciences development

The peculiarities of psychological and pedagogical foundations of E. Stones, which are based on the principles of the harmonious development of the individual, which would be ready for an active life in a multicultural and cultural space. Concluded that educational research E. Stones can become the basis for determining priorities for science policy to guide the efforts of scientists to address more urgent and important tasks of deepening pedagogical knowledge. Traditionally understood psychopedagogy is a scientific discipline that concentrates on searching the psychical processes connected with upbringing, education and formation. Close to educational and

developmental psychology, it is a discipline that uses methods of psychology as a basic discipline and analyses educational situation from its own point of view. On the other hand it is considered a pedagogical discipline and using the methods characteristic for pedagogy, it possesses the characteristics of applied science. In its area many projects of pedagogical therapy, psycho-educational training, educational and self-educational programmes, etc. have been designed.

One difficulty connected with the study of educational psychology is that the same term is used to refer to two different fields of application of concepts from psychology, namely clinical educational psychology as applied to child guidance and used in the school psychological service, and academic educational psychology related to practice and research in normal school and classroom setting. Another difficulty is that the study of educational psychology in the second sense has rarely made contact with classroom practice.

By detailed analysis of numerous case studies of novice and experienced teachers grappling with real classroom problems, Stones shows that true quality teaching is only achieved by sensitivity to the interplay between the processes by which children acquire knowledge, the structure of knowledge within the subject being taught, and the whole context in which the teaching is being done. He makes available to teachers and student teachers a whole body of empirically based psychological knowledge on concept learning, problem solving, and the learning of physical skills and shows for the first time how this knowledge can inform and at the same time be refined by what happens in the classroom. Throughout, his aim is to support teachers as explorers in pedagogy and active problem solvers, guided but not limited by theoretical insights from the study of human learning.

Certain aspects of the psycho-pedagogical system E. Stones can be used creatively in the present conditions of modernization of education in Ukraine in the development of training and education problems.

Traditionally understood psychopedagogy is a scientific discipline that concentrates on searching the psychical processes connected with upbringing, education and formation. Close to educational and developmental psychology, it is a discipline that uses methods of psychology as a basic discipline and analyses educational situation from its own point of view. On the other hand it is considered a pedagogical discipline and using the methods characteristic for pedagogy, it possesses the characteristics of applied science. In its area many projects of pedagogical therapy, psycho-educational training, educational and self-educational programmes, etc. have been designed.

Key words: *theory of training, practice of training, training psychology, E. Stones, psychology and pedagogical basis, development of education system, success, motivation.*